

УДК 338.43:631.11(477)

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V54\(2025\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V54(2025)-25)

Сиренко Н. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-1660-1073

e-mail: sirenko@mnau.edu.ua

Ключник А. В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування та міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-6012-6666

e-mail: klyuchnikav@mnau.edu.ua

Гончаренко І. В., доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-9670-9812

e-mail: honcharenko@mnau.edu.ua

Розвиток системи економічних інтересів фермерських господарств та напрями їх реалізації

Анотація. Розкрито зміст і структуру системи економічних інтересів, притаманної фермерським господарствам, та показано її чутливість до нестабільності ринків і правил. Запропоновано модель, що поєднує ресурсний, фінансовий, ринковий, інституційний та інноваційний компоненти й дозволяє відстежувати їх взаємовплив у межах виробничого циклу. Обґрунтовано напрями реалізації інтересів через інструменти підвищення ліквідності, зміцнення каналів збуту, коопераційне агрегування партій, стандартизацію процедур і кероване тестування інновацій. Сформовано набір простих показників для оцінки результативності рішень та запропоновано підходи до коригування дій у сезоні. Акцент зроблено на трансформації управління від ситуативних реакцій до вимірюваних процедур, що підтримують стійку діяльність фермерських господарств.

Ключові слова: реалізація; економічні інтереси; фермерські господарства; розвиток; індикатори; оцінка; ліквідність; збут; кооперація.

Sirenko Natalia, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Klyuchnyk Alyona, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Public Management and Administration and International Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Honcharenko Iryna, Doctor of Economics, Professor, Department of Public Management and Administration and International Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Development of the System of Economic Interests of Farms and Directions for Their Realization

Abstract. Introduction. The article examines how farms develop and realize a system of economic interests under uncertainty, resource constraints, and institutional volatility. Economic interests are treated as an integrated system linking resource reproduction, financial stability, market performance, institutional interaction, and innovation. The study shows that farms often face a gap between long-term development goals and short-term survival needs due to liquidity shortages, weak marketing channels, scale limitations, and high transaction costs. Special attention is given to how constraints spread across system components, where problems with liquidity or market access quickly reduce technological discipline and competitiveness.

Purpose. The study aims to substantiate a systemic framework for farms' economic interests and to propose a structured approach to their realization based on measurable indicators and controllable managerial actions. This includes defining key components, identifying barriers that distort realization, and building a practical linkage between problems, managerial directions, measures, and monitoring parameters.

Results. The research identifies core barriers: seasonal liquidity gaps, unstable sales channels, small marketable batches, complex procedures, and innovation risks. A diagnostic model with a minimal set of indicators is proposed to detect imbalances early and prioritize interventions. A realization matrix operationalizes financial resilience through seasonal cash-flow planning and liquidity thresholds; market positioning through channel diversification and standardized contracts; scale

¹Стаття надійшла до редакції: 20.12.2025

Received: 20 December 2025

through aggregation and coordination; institutional issues through procedural standardization and time control; innovation through phased testing with cost-effect evaluation. Effectiveness depends on coherence across components, since isolated actions can raise costs or deepen vulnerability.

Conclusions. Sustainable realization of farms' economic interests requires an integrated, indicator-based management model with feedback. Priorities should follow the production cycle: stabilize liquidity and resource readiness, organize market sales, reduce transaction costs, and introduce innovation through controlled experimentation. Minimal monitoring based on simple registries improves transparency, comparability, and decision quality without excessive administrative burden.

Keywords: implementation; economic interests; farms; development; indicators; assessment; liquidity; sales; cooperation.

JEL Classification: Q12, Q13, Q18, D02.

Постановка проблеми. Фермерські господарства працюють у середовищі підвищеної невизначеності, де виробничі рішення швидко перетворюються на фінансові наслідки. Воєнні ризики посилюють чутливість малих виробників до втрат активів, розривів у постачанні ресурсів і зниження платоспроможного попиту. За таких умов економічні інтереси ферми перестають зводитися до розширення виробництва та частіше концентруються на збереженні ресурсної бази й забезпеченні безперервності операцій. Проблема полягає в тому, що у багатьох описах викликів переважає констатація загроз, тоді як механізми їх впливу на поведінку господарств залишаються недостатньо конкретизованими. Це ускладнює вибір управлінських рішень і вимагає розгляду економічних інтересів як системи, що змінює структуру під тиском середовища [1].

Фінансовий компонент є центральним у системі економічних інтересів, бо саме він визначає можливість відтворення ресурсів і підтримання технологічного циклу. Для ферм критичними стають сезонні розриви грошових потоків, обмежений доступ до кредитів і нерівномірність державних інструментів підтримки. Наявність програм не гарантує їх реальної результативності, якщо умови участі, строки та вимоги до документів не відповідають масштабам і спроможностям малих господарств. У такій ситуації економічний інтерес у розвитку підмінюється інтересом у короткостроковій ліквідності, що знижує інвестиційну активність. Проблема полягає у відсутності практичного підходу, який би пов'язував фінансові інструменти підтримки з вимірюваними параметрами діяльності ферми. Це зумовлює потребу формалізувати фінансові інтереси через індикатори та правила їх досягнення [9].

Ринкова реалізація продукції є тією ланкою, де економічні інтереси перетворюються на дохід і фінансову стійкість. Для фермерів зростає значення керованого вибору каналів збуту, якості контрактних умов і доступу до достовірної інформації про ціни та попит. При цьому слабкість ринкової позиції малих виробників пов'язана не лише з маркетинговими навичками, а й з об'єктивними обмеженнями масштабу, партійності та переговорної сили. Це означає, що ринковий інтерес слід розглядати як частину системи, яка залежить від ресурсної спроможності й інституційних умов функціонування. У

практичній площині проблема проявляється як нестабільність ціни реалізації та нерівний доступ до контрактних каналів. Саме тому потрібне узгодження ринкових рішень із фінансовими та інституційними параметрами, а не ізольовані поради щодо збуту [13].

Інституційні та правові умови формують «вартість доступу» до підтримки, ринків і легальних операцій, а тому безпосередньо впливають на економічні інтереси ферми. Високі транзакційні витрати на процедури, складність оформлення й ризик помилок у документах погіршують ліквідність та відволікають управлінський ресурс від виробництва. Для сімейних і малих господарств ці витрати часто є непропорційними й створюють бар'єр участі у програмах або у формальних каналах збуту. Тому інституційний інтерес доцільно формулювати як прагнення мінімізувати часові й організаційні втрати через стандартизацію процедур і підвищення правової визначеності. Окремо проблема посилюється тоді, коли правові вимоги або практики їх застосування є неоднозначними, що підвищує ризик спорів і фінансових втрат. Відповідно потрібні підходи, які з'єднують правову дисципліну з економічними показниками результативності господарства [6].

Інноваційно-екологічний вектор, зокрема органічне виробництво, може підсилувати економічні інтереси через додану вартість і довгострокове відтворення ресурсів. Водночас він потребує витрат на відповідність стандартам, сертифікацію, консультаційну підтримку та стабільні канали збуту. Це створює ситуацію, коли інноваційний інтерес залежить від фінансового та інституційного компонентів і не може розглядатися відокремлено. Проблема полягає в тому, що без уніфікованих індикаторів складно зіставляти результати ферм і визначати реальні напрями підтримки, які працюють на розвиток, а не лише на виживання. Тому необхідно формалізувати систему економічних інтересів як набір взаємопов'язаних компонентів із вимірюваними параметрами, що дозволяє перейти від загальних тверджень до керованих рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових працях Л. Пархоменко та О. Фротер фермерство розкривається як явище, що еволюціонує разом із ринковими відносинами та інституційними змінами. У такій оптиці економічні інтереси фермера формуються під впливом власності, праці,

підприємницького ризику та очікувань щодо справедливого розподілу результатів. Водночас концептуальні узагальнення не завжди супроводжуються інструментарієм, який дозволяє відокремити стратегічні інтереси від операційних. Це послаблює можливість порівняння господарств за єдиними критеріями та ускладнює верифікацію висновків на рівні управлінських рішень. Потребує уточнення структура інтересів, яка б відображала їхню ієрархію та зв'язок із відтворенням ресурсів і фінансовими результатами. Саме тому актуалізується підхід до систематизації інтересів у вигляді керованих блоків із мінімально необхідними індикаторами [12].

Проблематика функціонування фермерських господарств у конкурентному середовищі розкривається у працях В. О. Бойка та Л. О. Бойко, де увагу зосереджено на зміні умов господарювання і на практичних обмеженнях малих виробників. Дослідження показують, що конкурентність для ферми проявляється не лише на ринку збуту, а й на ринку ресурсів та фінансів. Це загострює потребу узгоджувати інтереси доходності з інтересами стійкості й відтворення. Разом із тим у публікаціях недостатньо розкрито механізм переведення конкурентних викликів у систему управлінських правил, які можна відтворити в практиці. Дискусійним залишається питання, як у межах одного циклу поєднати короткострокову ліквідність із довгостроковою ефективністю без втрати керованості. Вказані аспекти підсилюють потребу формалізувати систему економічних інтересів як основу для узгодження пріоритетів у межах сезону [8].

Фінансові інструменти розвитку фермерства в умовах євроінтеграційних змін аналізують С. М. Лукаш і Р. Конев, акцентуючи на доступності підтримки та її відповідності реальним потребам господарств. У таких підходах важливим є розуміння диференціації фермерських господарств за масштабом і здатністю виконувати процедурні вимоги. Водночас оцінювання ефекту підтримки часто залишається недостатньо прив'язаним до результатів господарської діяльності, що знижує доказовість висновків. Методично проблемним є розрив між інструментом підтримки та вимірюваною зміною у ліквідності, інвестиційності або ринковій позиції. Це актуалізує потребу визначати індикатори, які фіксують результативність реалізації фінансових інтересів у межах виробничого циклу. У такий спосіб фінансова підтримка може бути вбудована в систему економічних інтересів як керований механізм, а не як разовий ресурс [9].

Податковий та обліковий вимір діяльності фермерських господарств розглядає Л. А. Беляєва, звертаючи увагу на вплив режиму оподаткування на фінансову стійкість і організацію господарювання. У цій площині економічний інтерес проявляється через прагнення зберегти ліквідність і уникнути непродуктивних витрат, пов'язаних із помилками в режимах та процедурах. Значущим є трактування

податкових рішень як управлінського вибору, що має наслідки для інвестиційної спроможності та структури витрат. Разом із тим потребує посилення методика узгодження податкових рішень із сезонністю грошових потоків і фазами виробничого циклу. Це важливо, бо однакові правила можуть давати різний ефект залежно від структури виробництва та строків реалізації продукції. У межах системи економічних інтересів податковий блок доцільно розглядати як частину фінансово-інституційного контуру, що підлягає регулярному контролю [5].

Ринковий аспект реалізації економічних інтересів, пов'язаний із перетворенням продукції на дохід, систематизовано у роботі Г. С. Поповиченко. Авторка підкреслює значення інформації про попит, ціни та організацію каналів збуту, що відповідає логіці ринкового компонента системи інтересів. Цінним є акцент на тому, що результативність збуту залежить від якості рішень, а не лише від обсягу виробництва. Водночас практична застосовність рекомендацій потребує «мінімального стандарту» маркетингових процедур, який може виконуватися малими господарствами без надлишкового адміністративного навантаження. Доказовість управлінських висновків зростає тоді, коли ринкові рішення пов'язуються з вимірюваними показниками, зокрема середньозваженою ціною реалізації та часткою контрактного збуту. Це створює підстави включати маркетинговий блок у систему економічних інтересів як керовану частину загального контуру розвитку [13].

Організаційні механізми підвищення ринкових можливостей через кооперацію досліджують О. П. Скорук та І. В. Зубар, розглядаючи кооперацію як спосіб агрегування пропозиції та зниження витрат масштабу. Для системи економічних інтересів цей напрям важливий тим, що дозволяє поєднати інтерес у доході з інтересом у зменшенні витрат і підвищенні стійкості збуту. Разом із тим результативність кооперації залежить від внутрішніх правил, стандартів якості та дисципліни постачання, без яких економічний ефект не виникає. У публікаціях виявляється потреба не лише в обґрунтуванні доцільності кооперації, а й у визначенні показників, які фіксують її ефект. До таких показників належать логістичні витрати на одиницю продукції та стабільність обсягів реалізації. У межах системи економічних інтересів кооперація має бути описана як інструмент досягнення конкретного результату, що підлягає вимірюванню [15].

Інноваційно-екологічний вимір, включно з органічним виробництвом, аналізують О. Г. Шпикуляк, І. М. Беженар та І. Д. Білокінна, акцентуючи на можливості підвищення доданої вартості та довгострокового відтворення ресурсів. Такий напрям формує специфічну конфігурацію інтересів, де поєднуються ринкові стимули, інституційні вимоги та фінансові обмеження. Виявлені бар'єри переходу до органічного виробництва свідчать про залежність

інноваційного інтересу від доступу до знань, сертифікації та стабільних каналів збуту. Це підвищує значення поетапного підходу до інновацій, де рішення підтверджуються співвідношенням «витрати–ефект» і не руйнують ліквідність. У контексті системи економічних інтересів інноваційний блок доцільно трактувати як портфель керованих змін із чіткими критеріями допуску до масштабування. Така постановка створює наукові підстави для інтеграції інноваційних рішень у загальну модель розвитку фермерського господарства [17].

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування розвитку системи економічних інтересів фермерських господарств як цілісної, внутрішньо узгодженої категорії економічної науки. Система інтересів трактується як сукупність стійких і змінних орієнтирів, що відображають позицію господарства у відтворювальному процесі та в ринковій взаємодії. У межах мети передбачається розкрити структурні елементи цієї системи та характер зв'язків між ними. Особлива увага надається взаємозумовленості інтересів відтворення ресурсів, фінансової стійкості, ринкової реалізації, інституційної визначеності та інноваційних змін. Такий підхід дозволяє розглядати економічні інтереси не як перелік потреб, а як організовану систему, що еволюціонує під впливом середовища.

Завданням дослідження є концептуалізація структури системи економічних інтересів фермерських господарств і уточнення змісту її ключових компонентів у контексті сучасної аграрної економіки. Це передбачає виокремлення базових компонентів системи та визначення їхніх функцій у забезпеченні стійкості, результативності та відтворюваності господарської діяльності. Важливим є встановлення логіки ієрархії інтересів, де інтереси поточного функціонування співвідносяться з інтересами розвитку. Така концептуалізація створює підстави для узгодженого трактування інтересів на рівні господарства, сектора та аграрної політики. Вона також дає можливість формувати єдине понятійне поле для аналізу поведінки фермерських господарств.

Друге завдання дослідження є визначення теоретичних напрямів реалізації економічних інтересів фермерських господарств як процесу, що поєднує економічні стимули, інституційні рамки та ринкові механізми. Реалізація інтересів розглядається як перехід від цільових орієнтирів до практик господарювання, що забезпечують відтворення і присвоєння результатів діяльності. У цьому контексті важливо встановити типові вузли напруження між інтересами різних рівнів і суб'єктів, а також загальні механізми їх узгодження. Такий теоретичний підхід дозволяє розглядати напрями реалізації інтересів як елементи системної динаміки, а не як ізольовані управлінські заходи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Система економічних інтересів фермерського господарства розглядається як упорядкована сукупність цілей, мотивів і обмежень, що визначають поведінку виробника у відтворювальному процесі. Її зміст проявляється через прагнення зберігати ресурсну основу, забезпечувати дохід і підтримувати безперервність операцій. Важливою рисою такої системи є змінність пріоритетів під впливом ринкової кон'юнктури та інституційних умов. Тому науково коректним є підхід, за якого інтереси не перелічуються, а структуруються в логіку взаємопов'язаних компонентів. Це дозволяє перейти від загальних характеристик до відтворюваного аналізу функціонування ферми.

Операціоналізація системи потребує поділу на блоки, кожен з яких відповідає окремій сфері управління і має власний критерій результативності. Ресурсний блок відображає здатність господарства підтримувати виробничу базу. Фінансовий блок характеризує можливості забезпечувати ліквідність і формувати прибуток. Ринковий блок описує механізм перетворення продукції на дохід у межах обраних каналів реалізації. Інституційний та інноваційний блоки задають рамки доступу до підтримки й траєкторію оновлення технологій, що визначає довгострокову конкурентоспроможність.

Ресурсний компонент системи економічних інтересів доцільно трактувати як інтерес до відтворення землі, техніки, трудового потенціалу та матеріально-технічних ресурсів. Його сутність полягає в підтриманні продуктивної спроможності, яка має проявлятися не одноразово, а стабільно між сезонами. Показники ресурсу мають відображати не лише вихід продукції, а й технічну готовність і керованість технологічних операцій. За відсутності ресурсної дисципліни зростають витрати та погіршується якість, що потім переноситься у фінансовий і ринковий блоки. Така залежність підтверджує, що ресурсний інтерес є базовою умовою реалізації інших інтересів фермерського господарства [2].

Фінансовий компонент у системі інтересів визначається як інтерес до ліквідності, платоспроможності та прибутковості, що забезпечують відтворення і стійкість. Для фермерських господарств критичною є сезонність, коли концентрація витрат передуює надходженням від реалізації. Це формує потребу у вимірюванні грошових потоків і виявленні касових розривів, які прямо впливають на здатність виконувати технологічні операції. Паралельно важливо оцінювати результативність використання ресурсів через показники рентабельності, які фіксують якість управлінських рішень у підсумку сезону. Такі акценти узгоджуються з висновками щодо необхідності результативного налаштування фінансових інструментів підтримки фермерства [9].

Ринковий компонент системи інтересів формулюється як інтерес до реалізації продукції за прийнятною ціною та у прогнозованих умовах збуту. У науковому аналізі доцільно відрізняти випадковий успіх окремих угод від стійкої ринкової результативності за сезон. Саме тому важливими стають середньозважені параметри реалізації, а також частка контрактних продажів як показник організованості збуту. Такі індикатори дозволяють оцінити, чи створює господарство умови для стабільного доходу, а не лише реагує на ситуативні коливання цін. Ринкова складова також відображає переговорну спроможність виробника, яка залежить від партійності, якості та дисципліни постачання. Практичні аспекти підвищення результативності збуту й ролі маркетингової організації для фермерів деталізовано у профільних дослідженнях [13].

Інституційний компонент у системі економічних інтересів охоплює інтерес до зниження транзакційних витрат, правової визначеності та прогнозованості процедур. Для ферми це проявляється у витратах часу і коштів на оформлення документів, доступ до програм підтримки та дотримання регуляторних вимог. У вимірюванні інституційного блоку доцільно застосовувати показники, які відображають процес, а не декларації, зокрема тривалість процедур і частоту відмов. Такі індикатори дозволяють оцінити реальну «вартість доступу» до інструментів підтримки й легальних каналів взаємодії з ринком. Інституційна результативність посилюється тоді, коли вимоги процедур є стандартизованими та прозорими для користувачів. Практичним орієнтиром у цьому аспекті виступає офіційний перелік адміністративних послуг у сфері аграрної політики [11].

Фінансово-інституційна складова системи економічних інтересів включає також податкові рішення як фактор ліквідності та інвестиційної спроможності. Податковий режим впливає на структуру грошових потоків, строки сплати зобов'язань і можливості акумулювати ресурси для

оновлення. Тому економічний інтерес у фінансовій стійкості має враховувати не лише величину витрат, а й їх розподіл у часі та регуляторну дисципліну. Важливими стають спрощені й водночас контрольовані процедури обліку, які відповідають масштабам ферми та не створюють надмірного адміністративного навантаження. Таке поєднання знижує ризик непродуктивних втрат, пов'язаних із помилками у виборі режимів і оформленні звітності. Питання оподаткування фермерських господарств як чинника фінансової стійкості відображено у фахових публікаціях [5].

Інноваційний компонент системи економічних інтересів розкривається як інтерес до технологічного оновлення, підвищення якості продукції та довгострокового відтворення ресурсів. Його специфіка полягає у поєднанні очікуваної вигоди з невизначеністю ефекту та потребою у початкових витратах. Через це інноваційні рішення мають узгоджуватися з фінансовим блоком, щоб уникати руйнування ліквідності під час впровадження змін. Для вимірювання інноваційного інтересу доцільно застосовувати індикатори, що відображають інвестиційну активність і факт впровадження змін, а не лише наміри. Такий підхід дозволяє розглядати інноваційність як керовану характеристику, придатну для порівняння у часі. Сучасні тенденції інноваційно-екологічних трансформацій, зокрема органічного напрямку, обґрунтовано у відповідних дослідженнях [17].

Зазначені компоненти та індикатори узагальнюються у табл. 1 як діагностичній основі системи економічних інтересів фермерського господарства. Її логіка полягає в тому, що кожен блок має короткий змістовий опис і приклади показників, доступних для вимірювання на рівні господарства. Такий формат забезпечує мінімізацію інформаційних витрат і водночас створює можливість зіставлення результатів між господарствами.

Таблиця 1 Система економічних інтересів фермерського господарства

№	Тенденція	Опис
1.	Зростання довіри до онлайн-покупок	Українці все більше віддають перевагу онлайн-шопінгу завдяки зручності та безпеці транзакцій.
2.	Розширення цифрової інфраструктури	Покращення інтернет-покриття та доступність цифрових технологій залучають нових користувачів.
3.	Вдосконалення логістичних систем	Оптимізація доставки та розширення мережі пунктів видачі замовлень підвищують ефективність сервісу.
4.	Розвиток мобільної комерції	Збільшення використання смартфонів стимулює адаптацію платформ під мобільні пристрої.
5.	Інтеграція з соціальними мережами	Соціальні платформи стають важливим каналом для просування товарів та взаємодії з клієнтами.
6.	Підвищення конкуренції	Ріст кількості маркетплейсів стимулює впровадження нових стратегій і покращення сервісу.

Джерело: сформовано авторами

Важливо, що індикатори у табл. 1 не підміняють управління, а слугують межами прийнятих рішень і

сигналами для корекції. Діагностична рамка дає змогу визначити, у якому блоці виникає дисбаланс, і чому

він стає першопричиною погіршення результату. Потреба у структуризації пріоритетів і критеріїв розвитку фермерських господарств простежується у монографічних узагальненнях з проблематики їх стратегічного розвитку [16].

Аналітичне застосування табл. 1 виявляє типові конфлікти інтересів, які потребують управлінського узгодження. Посилення ринкової активності без ресурсної готовності підвищує витрати та погіршує якість виконання технологічних операцій. Спроба швидкого оновлення технологій без фінансового резерву загострює ризики ліквідності та підсилює залежність від зовнішнього фінансування. Надмірна концентрація на короткостроковій ліквідності може зменшувати інвестиційну активність і консервувати низьку конкурентоспроможність. У такій конфігурації система інтересів має трактуватися як механізм пріоритезації та відбору рішень, де кожне рішення співвідноситься з обмеженнями інших блоків. Вплив середовищної невизначеності на зміщення пріоритетів фермерських господарств деталізовано у відповідних публікаціях [1].

Після діагностики за табл. 1 постає потреба переходу від фіксації дисбалансів до вибору інструментів реалізації інтересів, придатних для моніторингу результату. Для цього використовується матриця рішень, де типова проблема узгоджується з напрямом реалізації інтересу, комплексом заходів і показником контролю. Такий формат дозволяє зв'язати управлінське втручання з очікуванням ефектом і перевірити його в межах сезону або між сезонами. Матриця також забезпечує варіативність, оскільки один і той самий напрям може реалізовуватися різними наборами заходів залежно від масштабу ферми та ринкових умов. Далі виклад концентруватиметься на інтерпретації матриці напрямів реалізації інтересів і на поясненні механізмів оцінювання її ефективності. Зокрема, організаційно-економічні аспекти коопераційних механізмів як інструмента посилення позицій фермерів розкрито у фахових дослідженнях [15].

Побудована система економічних інтересів, окреслена через компоненти й індикатори, потребує переходу від діагностики до механізмів реалізації. Для фермерського господарства важливо не лише фіксувати стан, а й мати набір дій, які змінюють показники у межах сезону та між сезонами. Тому наступним кроком є ув'язування кожного компонента системи з типовими бар'єрами функціонування та інструментами впливу. У цій роботі бар'єр трактується як стійке обмеження, що безпосередньо знижує здатність ферми перетворювати ресурсні можливості на дохід і відтворення. Такий підхід дозволяє формувати напрями реалізації інтересів як практично здійсненні траєкторії, а не як загальні декларації.

Ідентифікація бар'єрів здійснюється за принципом причинності, коли зміна одного показника тягне погіршення інших компонентів системи. Наприклад,

падіння ліквідності швидко трансформується у технологічні збої через відтермінування закупівель і робіт. Послаблення збуту відображається у зниженні середньої ціни реалізації та зростанні дебіторської заборгованості. Надмірні транзакційні витрати зменшують управлінський ресурс і підвищують ризик помилок у документах, що обмежує доступ до підтримки. Тому бар'єри доцільно описувати через ті прояви, які можна виміряти й зіставити з індикаторами системи. Це відповідає вимозі відтворюваності аналітичних висновків і їх придатності до перевірки в практиці [14].

Першою групою бар'єрів виступають фінансові обмеження сезонного характеру. Вони проявляються як дефіцит оборотних коштів у період концентрації витрат і як нерівномірність надходжень від реалізації. Для фермерського господарства така ситуація означає підвищення залежності від коротких позик, відстрочок платежів і продажів у не вигідний момент. Економічний інтерес у стійкості в цьому випадку набуває конкретного змісту через управління грошовими потоками та контроль мінімального запасу ліквідності. Важливо, що фінансові рішення мають узгоджуватися з фазами виробничого циклу, а не формуватися ізольовано від технологічних потреб. Доступність і результативність фінансової підтримки для фермерських господарств розкривається у працях, присвячених інструментам підтримки в умовах структурних змін [9].

Другою групою бар'єрів є обмеження ринкової реалізації, які впливають на перетворення виробничого результату в дохід. Для багатьох ферм проблемними є нестійкі канали збуту, асиметрія інформації та домінування посередників у ціноутворенні. У таких умовах економічний інтерес у зростанні доходу пов'язується не стільки з нарощенням виробництва, скільки з підвищенням організованості збуту. Зміст організованості включає диверсифікацію каналів, стандартизацію умов продажу та дисципліну розрахунків. Це дає змогу підвищувати прогнозованість грошових надходжень і знижувати втрати від ситуативних продажів. Ринкова складова реалізації інтересів через маркетингові процедури та канали збуту висвітлена у профільних дослідженнях [13].

Третьою групою бар'єрів є структурні обмеження масштабу, що проявляються у малих партіях і високих питомих витратах. Навіть за наявності попиту ферма з малою партійністю має слабшу переговорну позицію та гірші умови логістики. Це безпосередньо зводить можливість отримання премії за якість і участі в більш організованих сегментах ринку. У такій ситуації економічний інтерес у посиленні ринкової позиції пов'язується з агрегуванням пропозиції та узгодженими діями кількох виробників. Однак економічний ефект виникає лише за наявності правил якості, графіків постачання та прозорого розподілу результатів. Організаційні параметри коопераційних

рішень і їх вплив на позиції фермерів обґрунтовуються в спеціалізованих працях [15].

Четвертою групою бар'єрів виступають інституційні та процедурні обмеження, що формують транзакційні витрати. Для фермерських господарств вони проявляються через складність підготовки документів, неоднорідність вимог, часові затримки та ризики відмов. У системі економічних інтересів ці бар'єри пов'язані з інтересом до правової визначеності та доступності підтримки. Інституційні втрати мають безпосередній фінансовий вимір, оскільки затримки часто припадають на періоди пікових платежів. Тому напрям реалізації інтересів у цій площині має бути орієнтований на стандартизацію процедур, зменшення повторюваних помилок і скорочення часу оформлення. Значення нефінансових інструментів підтримки та сервісів для фермерів підкреслюється у працях з аналізу державних заходів підтримки аграрного сектору [4].

Окремо в системі інтересів виділяється фінансово-інституційний вузол, який пов'язаний із податковими та обліковими рішеннями. Для ферми важливим є не лише рівень податкового навантаження, а й його вплив на ліквідність і стабільність платежів у часі. Помилки у виборі режиму або в облікових процедурах створюють непродуктивні витрати та підвищують ризик санкцій. Це означає, що інтерес у фінансовій стійкості потребує узгодження обліку, звітності та планування платежів із виробничим календарем. Водночас надмірна складність обліку зменшує керованість, бо забирає час управління та посилює ризики технічних помилок. Зміст податкових рішень як фактора стійкості фермерських господарств аналізується в працях, присвячених оподаткуванню та обліку у фермерському секторі [5].

П'ятою групою бар'єрів є обмеження інноваційного розвитку, пов'язані з невизначеністю результату й потребою у початкових витратах. Інноваційний інтерес не реалізується автономно, оскільки залежить від доступу до фінансів, процедур і ринкових можливостей збуту. Тому в системі економічних інтересів інновації доцільно трактувати як керовані зміни, що проходять стадії випробування та оцінки ефекту. Це дозволяє уникати ситуації, коли модернізація підвищує витрати без ринкової компенсації або підриває ліквідність. У межах екологічно орієнтованих напрямів, включно з органічним виробництвом, вагомими стають вимоги

до стандартів і документування. Наукові підходи до інноваційно-екологічних трансформацій та умов їх реалізації в аграрному секторі подані у відповідних дослідженнях [17].

Зазначені групи бар'єрів взаємодіють і формують ефекти ланцюгового характеру. Фінансові обмеження посилюють ризик продажів через слабкі канали збуту, що знижує ціну реалізації й погіршує ліквідність. Інституційні затримки збільшують потребу в оборотних коштах і підсилюють чутливість до сезонних коливань. Малі партії підвищують логістичні витрати й звужують доступ до контрактних сегментів, що ускладнює стабілізацію доходів. Інновації в таких умовах потребують особливої обережності, бо додаткові витрати можуть поглибити дисбаланс системи. Фіксація цих взаємозв'язків дозволяє перейти до формулювання напрямів реалізації інтересів як комплексу узгоджених дій, а не окремих заходів.

Перехід від бар'єрів до напрямів реалізації економічних інтересів здійснюється шляхом вибору «точок впливу», які найбільш чутливі до управлінських рішень. Для фінансів такою точкою виступає ліквідність упродовж сезону, для ринку — параметри результативності збуту, для масштабу — витрати логістики на одиницю продукції. Для інституційних обмежень ключовою точкою є час процедур і частота відмов, а для інновацій — співвідношення витрат і ефекту на обмеженому обсязі. Кожен напрям реалізації інтересів доцільно завершувати показником моніторингу, що забезпечує перевірку ефекту й підстави для корекції. Сформульовані напрями, відповідні комплекси заходів і показники моніторингу узагальнено у табл. 2.

Сформульовані напрями реалізації економічних інтересів відображають перехід від діагностованих бар'єрів до керованих дій, що мають перевірюваний результат. У центрі уваги перебуває зв'язок між проблемою, управлінським впливом і параметром, який фіксує зміни в діяльності господарства. Це дозволяє відокремити бажаний стан від механізму його досягнення і уникати декларативності. Показники контролю виконують роль зворотного зв'язку, необхідного для коригування рішень у межах сезону. Такий формат формує основу для порівняння альтернативних інструментів і вибору рішень, які дають стабільний ефект.

Таблиця 2 Напрями реалізації економічних інтересів

Ідентифікована проблема	Напрямок реалізації економічних інтересів	Комплекс заходів	Показник моніторингу
нестача коштів у сезон	забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності	бюджетування грошових потоків на сезон	середньомісячний залишок грошових коштів
слабкі канали збуту	посилення ринкової позиції та підвищення результативності збуту	диверсифікація каналів збуту та типова контрактна форма	середньозважена ціна реалізації
малі партії	агрегування пропозиції та зниження витрат масштабу через кооперацію	коопераційний механізм агрегування партій і спільного збуту	витрати на доставку
складні процедури	оптимізація процедур взаємодії з інституціями та програмами підтримки	стандартизація пакета документів і маршрутів подання	час на оформлення
ризик інновацій	кероване впровадження інновацій і зниження ризиків технологічних змін	апробація інновацій на обмеженому обсязі з оцінкою ефекту	співвідношення «витрати–ефект» за результатами тестування

Джерело: сформовано авторами

Забезпечення фінансової стійкості доцільно трактувати як здатність фермерського господарства підтримувати безперервність операцій упродовж виробничого циклу. Практичним інструментом тут виступає сезонне бюджетування руху коштів, синхронізоване з виробничим календарем. Воно дає можливість завчасно фіксувати критичні періоди дефіциту й визначати перелік платежів, які не можуть бути відкладені без технологічних втрат. Контроль ліквідності має спиратися на норматив мінімального запасу коштів, який покриває обов'язкові витрати та операційні закупівлі. Такий підхід переводить фінансовий інтерес у режим управління відхиленнями, де корекція відбувається до виникнення збою.

Фінансова стійкість втрачає практичний зміст, якщо не враховувати структуру надходжень і строки розрахунків. Висока частка відстрочених платежів створює розрив між бухгалтерським доходом і реальним грошовим потоком. Тому контроль ліквідності доцільно доповнювати аналізом дебіторської заборгованості та дисципліни оплат у договорах. Це дозволяє знизити ризик інвестиційних рішень, які формально базуються на доходах, але не забезпечені коштами. У таких умовах кредит або підтримка не замінюють управління, а лише підсилюють його, якщо внутрішня дисципліна є сформованою. Питання результативності фінансових інструментів і доступності підтримки для фермерів розкриваються у відповідних дослідженнях [9].

Посилення ринкової позиції означає підвищення передбачуваності збуту і збереження частки доданої вартості у виробника. Це забезпечується поєднанням двох рішень: структурою каналів реалізації та визначеністю умов продажу. Диверсифікація каналів зменшує залежність від одного покупця та послаблює ціновий тиск. Стандартизований договір з фіксацією вимог до якості, графіка поставок і порядку

розрахунків знижує невизначеність і ризик неплатежів. Для оцінювання результату важливо спиратися на сезонні, інтегральні показники, а не на одиничні операції.

Підвищення середньої ціни реалізації не є достатньою ознакою успішного збуту, якщо воно супроводжується прихованими втратами. До таких втрат належать додаткові витрати на логістику, простій, штрафи, а також зниження якості через порушення технологічних строків. Тому контроль ринкового результату потребує поєднання цінового показника з параметрами дисципліни постачання та стабільності каналів. Це переводить ринковий інтерес із площини пошуку разової вигоди у площину відтворюваного доходу. Важливість маркетингової організації збуту і мінімальних процедур контролю умов реалізації обґрунтовується у працях з проблематики маркетингової діяльності фермерських господарств [13].

Обмеження масштабу у вигляді малих партій створює структурний бар'єр, який не усувається лише підвищенням виробничої інтенсивності. Вихід у більш організовані сегменти ринку потребує агрегування пропозиції, уніфікації якості та синхронізації поставок. Спільні рішення кількох виробників дозволяють знижувати питомі витрати на транспортування і підвищувати переговорну позицію. Водночас економічний ефект можливий лише за наявності правил приймання, стандартів партій і прозорого розподілу результатів. Без таких правил координація перетворюється на ситуативну взаємодію, що не дає відтворюваного результату.

Процедурні обмеження формують транзакційні витрати, які прямо впливають на фінансову стійкість, особливо в періоди пікових платежів. Скорочення таких витрат досягається стандартизацією документів, фіксацією маршрутів подання та внутрішнім контролем якості оформлення. Критерієм

ефективності виступає час, необхідний для підготовки і подання документів, а також повторюваність повернень на доопрацювання. Для малих господарств важливо застосовувати прості регламенти, які не потребують окремих адміністративних підрозділів. У цьому контурі зростає значення сервісів інформаційного супроводу та підтримки, що зменшують ризик процедурних помилок [4].

Інноваційний напрям пов'язаний із потребою поєднувати інтерес до розвитку з інтересом до стабільності. Ризик інновацій знижується, коли зміни впроваджуються поетапно і проходять випробування на обмеженому обсязі. Результат тестування має оцінюватися порівнянням базового варіанта і нового рішення за однакових умов, з фіксацією прямих витрат і отриманого ефекту. Така процедура зменшує ймовірність помилкових висновків і створює критерій для масштабування. У системі інтересів інновації набувають форми портфеля керованих змін, а не разової модернізації.

Узгодження напрямів реалізації інтересів потребує пріоритезації, оскільки ресурси управління, фінанси та час є обмеженими. Ліквідність і ресурсна готовність визначають межі для ринкової активності, а стабільність збуту формує основу для інвестиційних рішень. Процедурні рішення мають супроводжувати фінансові та ринкові, бо вони забезпечують доступ до підтримки й знижують транзакційні втрати. Інновації доцільно запускати після стабілізації базових контурів, щоб не підвищувати ризик розриву грошових потоків. Така послідовність дозволяє зберігати керованість і забезпечує відтворюваність результатів у різних виробничих циклах.

Для закріплення результатів потрібен цикл контролю, який повторюється в межах сезону і формує накопичення управлінських рішень. На початку сезону визначаються критичні бар'єри та обирається обмежений набір заходів, що відповідають ресурсним можливостям господарства. Далі встановлюються контрольні точки, коли фіксуються значення показників і причини їх зміни. Якщо показник погіршується, корекція має полягати у зміні інструменту або параметрів дії, а не в механічному розширенні переліку заходів. Такий механізм забезпечує доказовість висновків і переводить систему економічних інтересів у режим відтворюваного управління.

Перехід від структуризації економічних інтересів до їх реалізації доцільно оформлювати як замкнений управлінський контур. Спочатку фіксується стан компонентів системи через мінімальний набір індикаторів, що відображають відтворення ресурсів, фінансову стійкість, ринковий результат, процедурну визначеність та інноваційну спроможність. Далі визначаються критичні бар'єри, які створюють найбільші втрати у виробничому циклі та порушують зв'язки між компонентами. Після цього обирається обмежений набір заходів, здатних змінити показники

в короткому горизонті та з прийнятною вартістю впровадження. Завершальною ланкою виступає контроль результату за показниками і корекція дій, якщо ефект не підтверджується.

Система економічних інтересів фермерського господарства має багаторівневий характер, що визначає різні механізми її реалізації. На мікрорівні інтереси пов'язані з відтворенням ресурсів і стабілізацією грошових потоків, бо саме тут формується здатність виконувати технологічні операції. На мезорівні реалізація інтересів залежить від конфігурації ланцюга постачання, умов взаємодії з контрагентами та можливості агрегувати пропозицію. На макрорівні домінують інституційні рамки, які визначають вартість процедур, доступність інструментів підтримки та вимоги до легальної взаємодії. Узгодження рівнів важливе тому, що слабкість одного з них швидко знижує результативність інших. Це пояснює потребу не ізолювати інструменти, а підпорядковувати їх єдиній логіці розвитку системи інтересів.

Керованість системи забезпечується через встановлення меж, у яких допускаються рішення без руйнування базових контурів відтворення. Фінансова межа задається мінімально прийнятним рівнем ліквідності, нижче якого зростає ризик технологічних збоїв і вимушених продажів. Ресурсна межа визначається спроможністю виконувати технологічні операції у строк, що впливає на якість і собівартість. Інституційна межа проявляється як допустимий обсяг транзакційних витрат, після якого участь у програмах або процедурах стає економічно невиправданою. Такий підхід узгоджується з індикаторними принципами оцінювання розвитку малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі [14].

Після встановлення меж відбору рішень формується порядок пріоритетів, який зменшує внутрішню суперечливість економічних інтересів. Рішення, що підтримують ліквідність і ресурсну готовність, мають пріоритет у фазі концентрації витрат, оскільки вони визначають здатність завершити виробничий цикл. Ринкові рішення стають доміантними у фазі реалізації, коли важливими є дисципліна постачання та прогнозованість розрахунків. Процедурні рішення розглядаються як супровідні, бо вони знижують транзакційні витрати і підвищують доступність зовнішніх інструментів. Інноваційні рішення доцільно концентрувати в періоді, коли ліквідність стабілізована і є можливість контрольованого тестування. Така послідовність підтримує розвиток без підміни довгострокових інтересів короткостроковими реакціями.

Доказовість реалізації економічних інтересів залежить від коректності вимірювання показників і від порівнянності даних у часі. Для фінансових індикаторів критичним є розмежування нарахованих і фактичних надходжень, щоб уникати ілюзії стійкості.

Для ринкових індикаторів важливо використовувати сезонні узагальнення, які згладжують ефект одиничних угод і відображають реальну структуру каналів реалізації. Для процедурних параметрів доцільно фіксувати тривалість і повторюваність, бо саме вони відображають транзакційні втрати. Для інноваційних параметрів обов'язковим є порівняння з базовим варіантом за однакових умов. Таке вимірювання забезпечує можливість відокремити вплив управлінського рішення від випадкових факторів сезону.

Практичне застосування системи економічних інтересів спирається на мінімальний набір управлінських документів, які не перевантажують господарство. Доцільним є сезонний реєстр руху коштів із коротким календарем платежів і надходжень. Окремо формується реєстр збуту, де фіксуються канал реалізації, умови розрахунків, витрати на логістику та параметри якості партії. Третім елементом виступає реєстр процедур, який відображає пакет документів, строки, відповідальних осіб і результат подання. Сукупність цих реєстрів дозволяє забезпечити відтворюваний контроль індикаторів без розширення адміністративного навантаження. На їх основі виникає можливість порівнювати сезони й виявляти джерела стійких втрат.

Підхід має прикладне значення і для політики підтримки, оскільки переводить оцінювання заходів із площини «факту надання» у площину результативності. Інструменти підтримки доцільно пов'язувати з конкретними показниками, які відображають фінансову стійкість, ринкову результативність або зниження транзакційних витрат. Це дозволяє формувати адресні пакети підтримки для різних типів господарств, не уніфікуючи їх потреби штучно. Верифікація ефекту спрощує відбір інструментів, які реально змінюють поведінку господарства та зменшують уразливість у сезоні. Така орієнтація на результат є особливо важливою в умовах зміни підходів до підтримки та посилення вимог до її обґрунтованості [9]. Водночас надмірна складність звітності здатна нівелювати ефект, тому критерії мають залишатися пропорційними масштабу фермерства.

У структурних обмеженнях масштабу вагомим напрямом виступає організаційна інтеграція виробників, спрямована на агрегування пропозиції та стандартизацію партій. Економічний ефект реалізується через зменшення питомих витрат, підвищення переговорної сили та доступ до більш організованих сегментів ринку. Для цього потрібні чіткі правила якості, графіки поставок і прозорий розподіл результату, інакше координація перетворюється на ситуативну взаємодію. Стійкість такого рішення визначається тим, чи виникає повторюваний результат у кількох сезонах, а не одноразова вигода. Визначення перспективних

напрямів організації фермерської кооперації й умов її результативності обґрунтовано у спеціалізованих дослідженнях [15]. Вбудовування коопераційних рішень у систему економічних інтересів дозволяє розглядати їх як інструмент, а не як самоціль.

Інноваційний розвиток у системі економічних інтересів доцільно трактувати як траєкторію керованих змін, підпорядковану межах ліквідності та вимогам ринку. Доцільним є поетапне впровадження технологічних рішень із тестуванням на обмеженому обсязі та фіксацією співвідношення «витрати–ефект». Для екологічно орієнтованих напрямів вагомими стають стандарти, документування і стабільні канали збуту, що підвищує роль інституційного компонента. Інновація набуває економічного змісту лише тоді, коли підвищує цінність продукції або знижує витрати без погіршення якості. Такий підхід дозволяє уникати модернізації, яка поглиблює фінансові розриви й не створює ринкової компенсації. Системні умови та обмеження органічного напрямку як одного з векторів «зелених» трансформацій розкрито у фахових публікаціях [17].

Висновки. Розвиток системи економічних інтересів фермерських господарств доцільно трактувати як формування узгодженої сукупності цілей і стимулів, що охоплює ресурсний, фінансовий, ринковий, інституційний та інноваційний компоненти. Системний підхід дає змогу пояснити, чому окремі управлінські рішення не забезпечують стійкого результату, якщо вони не узгоджені з обмеженнями інших компонентів. Установлено, що ключовою ознакою системи є мінливість пріоритетів у межах виробничого циклу під впливом ліквідності, доступу до ресурсів, умов збуту та процедурної визначеності. Це зумовлює потребу розглядати економічні інтереси як динамічну конструкцію, а не як перелік потреб або декларативних орієнтирів. На цій основі сформовано теоретичне підґрунтя для переходу від опису проблем фермерства до їх керованого вирішення.

Концептуалізація структури системи економічних інтересів уточнює функції кожного компонента в забезпеченні стійкості, результативності та відтворюваності діяльності. Ресурсний компонент відображає інтерес до відтворення виробничої бази та технологічної дисципліни як передумови якості й собівартості. Фінансовий компонент фіксує інтерес до ліквідності, платоспроможності та прибутковості, без яких відтворення переривається в періоди сезонної концентрації витрат. Ринковий компонент характеризує інтерес до стабільної реалізації продукції через керовані канали та прогнозовані умови розрахунків. Інституційний компонент конкретизує інтерес до зниження транзакційних витрат і підвищення правової визначеності, а інноваційний — інтерес до керованого оновлення, яке підсилює конкурентоспроможність без руйнування ліквідності.

Визначення напрямів реалізації економічних інтересів обґрунтовано як процес переведення цільових орієнтирів у практики господарювання, що поєднують економічні стимули, інституційні рамки та ринкові механізми. Фінансова стійкість реалізується через сезонне управління грошовими потоками та встановлення мінімальних меж ліквідності, які запобігають технологічним збоям. Посилення ринкової позиції забезпечується диверсифікацією каналів збуту, типовими контрактними умовами та контролем параметрів результативності реалізації. Проблеми масштабу доцільно долати через агрегування пропозиції та координацію дій, які зменшують питомі витрати й підвищують переговорну спроможність. Інституційні бар'єри знижуються стандартизацією процедур і документів, а інноваційні

ризики — поетапним тестуванням рішень із оцінюванням співвідношення «витрати–ефект».

Практична реалізація системного підходу потребує методичного контуру, що забезпечує вимірюваність результатів і можливість корекції управлінських рішень у межах сезону. Обґрунтовано доцільність використання мінімального набору показників для кожного компонента системи та прив'язки управлінських дій до конкретних параметрів контролю. Такий формат зменшує ризик декларативності, оскільки оцінювання ґрунтується на зміні вимірюваних показників, а не на факті застосування окремих заходів. Запропонований підхід формує умови для порівняння управлінських альтернатив у часі та для узгодження інтересів поточного функціонування з інтересами розвитку.

Література:

1. Бойко Л. О. Виклики та проблеми фермерських господарств у період невизначеності. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. № 11. 6 с. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-04-02>.
2. Бленда Н. О., Чернега І. І., Коротеєв М. А. Діяльність фермерських господарств у формуванні пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції та визначення стратегічних перспектив їх розвитку в Україні. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 34. С. 330–335. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-44>.
3. Вторгнення Росії поставило під загрозу голоду понад триста мільйонів людей. / URL: <https://suspilne.media/258719-vtorgnenna-rosii-postavilo-pid-zagrozugolodu-ponada-trista-miljoniv-ludej-borrel/>
4. Гафурова О. В., Сиволюцька С. І. Загальна характеристика нефінансових заходів державної підтримки фермерських господарств. Науковий вісник НУБІП України. Серія «Право». 2017. Вип. 264. С. 66 – 74.
5. Беляєва Л.А. Сучасні умови оподаткування фермерських господарств. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/35144/Oaao_20_12_185.pdf?sequence=1.
6. Домбровський С. Ф. Проблеми правового регулювання діяльності сімейних фермерських господарств у сучасних умовах / С. Ф. Домбровський, Л. С. Тараненко // Університетські наукові записки. - 2017. - № 2. - С. 59-70.
7. Дудник О.С. Перспективи розвитку фермерства в Україні. Економіка АПК. 2016. №3. С.92-97.
8. За сприяння ЄС Україна запустила Державний аграрний реєстр – онлайн платформу для підтримки фермерів. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/za-spriannya-yesukrayina-zarustila-derzhavnij-agrarnij-reyestr-onlajn-platformu-dlya-pidtrimki-fermeriv>.
9. Лукаш С. М., Конєв Р. Фінансова підтримка фермерських господарств в Україні в контексті підготовки до європейської інтеграції. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 68. С. 699–705. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-179>.
10. Олійник А. С. Державна фінансова підтримка розвитку фермерських господарств. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 15. С. 39–44.
11. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/administrativni-poslugi>.
12. Пархоменко Л., Фротер О. Аграрні проблеми та розвиток фермерства в українській економічній думці // Економіка та суспільство. 2021. Вип. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-94>.
13. Поповиченко Г. С. Особливості маркетингової діяльності фермерських господарств. Вісник ХНТУ. 2022. № 2(81). С. 124–133. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.2.15>.
14. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність : монографія / за ред. О. Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017.
15. Скорук О.П., Зубар І.В. Перспективні напрями організації фермерської кооперації. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 7. С. 97–109.
16. Скрипник С. В. Пріоритети розвитку фермерських господарств та сільськогосподарських підприємств : монографія. Херсон : Айлант, 2020.
17. Шпикуляк О. Г., Беженар І. М., Білокінна І. Д. Сучасні тенденції розвитку органічного виробництва в аграрному секторі і фермерських господарствах. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 8. 9 с. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-04-04>.

References:

1. Boiko, L. O. (2024). Vyklyky ta problemy fermerskykh hospodarstv u period nevyznachenosti. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-04-02>
2. Blenda, N. O., Chernenha, I. I., & Korotieiev, M. A. (2021). Diialnist fermerskykh hospodarstv u formuvanni propozyitsii na rynku silskohospodarskoi produktsii ta vyznachennia stratehichnykh perspektiv yikh rozvytku v Ukraini. *Ekonomika ta suspilstvo*, (34), 330–335. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-44>
3. Suspilne Media. (n.d.). *Vtorhnennia Rosii postavilo pid zahrozu holodu ponad trysta milioniv liudei*. Retrieved November 5, 2025, from <https://suspilne.media/258719-vtorgnenna-rosii-postavilo-pid-zagrozugolodu-ponada-trista-miljoniv-liudej-borrel/>
4. Hafurova, O. V., & Syvolotska, S. I. (2017). Zahalna kharakterystyka nefinansovykh zakhodiv derzhavnoi pidtrymky fermerskykh hospodarstv. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy. Seriya "Pravo"*, (264), 66–74.
5. Bieliaieva, L. A. (n.d.). *Suchasni umovy opodatkuвання fermerskykh hospodarstv*. Retrieved November 5, 2025, from https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/35144/Oaao_20_12_185.pdf?sequence=1
6. Dombrovskiy, S. F., & Taranenko, L. S. (2017). Problemy pravovoho rehuliuвання diialnosti simeinykh fermerskykh hospodarstv u suchasnykh umovakh. *Universytetski naukovyi zapysky*, (2), 59–70.
7. Dudnyk, O. S. (2016). Perspektyvy rozvytku fermerstva v Ukraini. *Ekonomika APK*, (3), 92–97.
8. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (n.d.). *Za spriannia YeS Ukraina zapustyla Derzhavnyi ahrarnyi reiestr – online platformu dlia pidtrymky fermeriv*. <https://minagro.gov.ua/news/za-spriannya-yesukrayina-zapustila-derzhavnij-agrarnij-reiestr-online-platformu-dlya-pidtrimki-fermeriv>
9. Lukash, S. M., & Koniev, R. (2024). Finansova pidtrymka fermerskykh hospodarstv v Ukraini v konteksti pidhotovky do yevropeiskoi intehtatsii. *Ekonomika ta suspilstvo*, (68), 699–705. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-179>
10. Oliinyk, A. S. (2018). Derzhavna finansova pidtrymka rozvytku fermerskykh hospodarstv. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (15), 39–44.
11. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (n.d.). *Administrativni posluhy* [Administrative services]. <https://minagro.gov.ua/napryamki/administrativni-posluhy>
12. Parkhomenko, L., & Froter, O. (2021). Ahrarni problemy ta rozvytok fermerstva v ukrainskii ekonomichnii dumtsi. *Ekonomika ta suspilstvo*, (34). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-94>
13. Popovychenko, H. S. (2022). Osoblyvosti marketynhovoї diialnosti fermerskykh hospodarstv. *Visnyk KhNTU*, 2(81), 124–133. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.2.15>
14. Shpykuliak, O. H. (Ed.). (2017). *Rozvytok malykh ahrarnykh pidpriemstv u rynkovomu instytutsiinomu seredovishchi: indykatory ta efektyvnist* [Monograph]. Kyiv: NNTs "IAE".
15. Skoruk, O. P., & Zubar, I. V. (2018). Perspektyvni napriamy orhanizatsii fermerskoi kooperatsii. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, (7), 97–109.
16. Skrypnyk, S. V. (2020). *Priorytety rozvytku fermerskykh hospodarstv ta silskohospodarskykh pidpriemstv* [Monograph]. Kherson: Ailant.
17. Shpykuliak, O. H., Bezhenar, I. M., & Bilokinna, I. D. (2023). Suchasni tendentsii rozvytku orhanichnogo vyrobnytstva v ahrarnomu sektori i fermerskykh hospodarstvakh. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, (8). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-04-04>

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License